

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

ความที่ไ้กล่าวมาแล้วว่าการพัฒนาชนบทของรัฐบาลมุ่งที่จะพัฒนาเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครองของชาวชนบท โดยมุ่งหวังให้ชาวชนบทได้มีส่วนร่วมจนสามารถพึ่งพาตนเองอย่างถาวรได้เ็นที่สุด ในการดำเนินงานพัฒนาชนบทของรัฐบาลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 และ 6 นั้น ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งนับว่าเป็นไปตามหลักการสำคัญที่สุดของการพัฒนาชนบท การจะเกิดมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาต้องยึดแนวปฏิบัติโดยถือว่าชาวบ้านเป็นเป็นตัวหลักในการแก้ปัญหาของเขา หน่วยงานภายนอกเป็นเพียงตัวกระตุ้นและส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น และกิจกรรมการพัฒนาต้องเริ่มจากพื้นฐานของชุมชน กล่าวคือ วิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ในชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน การยึดเย็บกิจกรรมพัฒนา ซึ่งกำหนดความกระหาย ความคิดของคนภายนอก นอกจากจะไม่นำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแล้ว ยังเป็นการทำลายศักยภาพของการแก้ไขปัญหของชุมชน สร้างลักษณะขาดความมั่นใจในตนเอง นอกจากนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นแต่ละปัญหา ระดั้มการรับรู้ของชุมชนอาจมีข้อจำกัดทำให้ไม่ชัดเจน ค่อยปัญหาหรือแก้ไขปัญหไม่ถูกจุด การมีส่วนร่วมจึงครอบคลุมถึงการกระจาย และสื่อสารข้อมูลเพื่อพัฒนาการรับรู้ เพิ่มขีดความสามารถของการรับรู้ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจะมีส่วนส่งเสริมให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นในการที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนามักจะ เป็นผู้ที่มีความสนใจต่อการดำเนินกิจกรรมของท้องถิ่น และมุ่งหวังที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เจริญ มีความสนใจต่อข่าวสารทางการเมือง และเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในที่สุดโดยไ้พิจารณาว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึงกิจกรรมทั้งปวงของประชาชน ซึ่งต้องการมีอิทธิพลหรือสนับสนุนต่อรัฐบาลและการเมือง โดยมีอยู่ในทุกระดับของสังคม คือทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เพราะเรื่องการเมืองไม่ไ้จำกัดวงอยู่ในเฉพาะวงการรัฐบาลระดับชาติเท่านั้น

ในการดำเนินงานโครงการกองทุนพัฒนาชนบทระดับชาติ รัฐบาลมุ่งหวังเพื่อที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นแก้ปัญหาของตนเอง และพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง โดยคาดหวังผลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการกองทุนพัฒนาชนบทจะได้รับผลคือ ประการแรก คำนเศรษฐกิจซึ่งโครงการกองทุนนี้เป็นการฝึกหัดให้ประชาชนเป็นผู้ประกอบการ รู้จักดำเนินธุรกิจแบบง่าย ๆ เพื่อจัดการรายได้มาพัฒนาหมู่บ้าน ทำให้เกิดความคล่องตัวทางการเงินในระดับหมู่บ้าน ประการที่สอง คือประโยชน์ด้านการบริหารอันเป็นการสนับสนุนให้องค์กรประชาชนในระดับรากฐานมีอิสระในการบวักความต้องการของตนในท้องถิ่นได้เอง ประโยชน์ประการที่สาม คือการมีส่วนร่วมซึ่งโครงการกองทุนพัฒนาชนบทสนับสนุนให้ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง ประการที่สี่ เป็นการประหยัดงบประมาณรัฐบาล เพราะส่วนหนึ่งของเงินทุนในการดำเนินโครงการนั้นต้องมาจากเงินของประชาชนเอง เงินจากกองทุนเฉพาะกิจ เงินบริจาค เงินช่วยเหลือต่าง ๆ ประการสุดท้าย คือการคลั่งของรัฐเพื่อให้เกิดการออมในระดับหมู่บ้าน

นอกจากวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่รัฐบาลคาดหวังจะได้รับจากการจัดตั้งกองทุนพัฒนาชนบทขึ้นนี้ วิทยานิพนธ์นี้จึงมุ่งหวังที่จะศึกษาว่าการที่รัฐบาลมีนโยบายที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง จนสามารถที่จะพึ่งตนเองได้อย่างถาวรนั้น และคาดหวังให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองตามความคิดในการปกครองท้องถิ่นนั้นเป็นไปตามเจตนารมย์ที่รัฐบาลได้มุ่งหวังไว้หรือไม่ โดยกลุ่มที่จะศึกษาวิจัยนี้ได้แก่ คณะกรรมการบริหารโครงการกองทุนพัฒนาชนบท 5 โครงการ ในจังหวัดร้อยเอ็ด รวม 5 หมู่บ้าน ใน 2 อำเภอ คือ

1. โครงการจัดหาน้ำสะอาดและสร้างส้วมที่ตำบลบ้านแจ้ง อำเภออาจสามารถ
2. โครงการร้านค้าชุมชน ที่ตำบลหนองใหญ่ อำเภอเมือง
3. โครงการร้านค้าชุมชน ที่หมู่ 1 ตำบลปลาเฒ่า อำเภอเมือง
4. โครงการร้านค้าชุมชน ที่หมู่ 2 ตำบลปลาเฒ่า อำเภอเมือง
5. โครงการประมงหมู่บ้าน ตำบลคันทาม อำเภอเมือง

โดยสมมุติฐานการศึกษา คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการกองทุนพัฒนาชนบท

จะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้และเคยชินกับกระบวนการช่วยเหลือตนเอง

2. ประชาชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น จะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ซึ่งจากการศึกษาวิจัยจะได้นำมาทดสอบสมมุติฐานนี้

การทดสอบสมมุติฐาน

วัตถุประสงค์หลักของการศึกษาวิจัยการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาชนบท 5 โครงการใน 2 อำเภอ 5 หมู่บ้าน ก็มุ่งหวังที่จะศึกษาว่าคณะกรรมการบริหารกลุ่มนี้ได้มีโอกาสเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น และเคยชินในการช่วยเหลือตนเองตามแนวนโยบายซึ่งรัฐบาลได้มุ่งหวังไว้หรือไม่ และคนกลุ่มนี้ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไม่โดยมีสมมุติฐานดังนี้

สมมุติฐานที่ 1

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการโครงการกองทุนพัฒนาชนบท จะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้และเคยชินกับกระบวนการช่วยเหลือตนเอง

ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารกองทุนในแต่ละโครงการเป็นการดำเนินการโดยอิสระจากทางราชการ โดยมีข้าราชการเป็นหน่วยสนับสนุนให้คำแนะนำเท่านั้นในการดำเนินงานก็สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ไม่มีผู้ใดมาบังคับว่าต้องทำอะไร¹ ทางอำเภอไว้วางใจและแนวทางให้คล่อง ทางด้านการเงินก็สามารถเก็บรักษาไว้เองจนถึงเวลาใช้คืนและคณะกรรมการบริหารฯ ก็เป็นผู้ที่ทำงานเพื่อส่วนรวมมามาก ญาติจากทุกคนเป็นผู้ที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในหมู่บ้านให้เป็นกรรมการ

¹ สัมภาษณ์ นายหวาย สวัสดิ์พันธ์, คณะกรรมการบริหารโครงการร้านค้าชุมชนตำบลหนองใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 ธันวาคม 2529.

หมู่บ้าน หรือเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน (ตารางที่ 4) ทั้งนี้จึงเป็นผู้ที่สามารถเป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาหน่วยราชการ (อธิบายแล้วในบทที่ 4 ส่วนที่ 4) ทั้งนี้ผลการวิจัยจึงตรงกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

สมมุติฐานที่ 2

ประชาชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น จะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองสูง จากผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการบริหารโครงการ ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นผู้ที่มีความเข้าใจทางการเมือง โดยเข้าใจหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและการปกครองระบอบเผด็จการ หน้าที่และความรับผิดชอบของประชาชน และเมื่อพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จะเห็นได้ว่า คณะกรรมการบริหาร เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเคยเป็นผู้ที่ลงสมัครรับเลือกตั้งทุกคน และมีบางคนที่ลงสมัครเกินกว่า 1 ครั้ง และเคยช่วยในการหาเสียงในการสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครคนอื่น และเมื่อพิจารณาถึงความสนใจต่อข่าวสารทางการเมือง จะเป็นผู้ที่มีความสนใจต่อข่าวสารทางการเมือง ทั้งทางหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และการรับข่าวสารทางราชการ (อธิบายแล้วในบทที่ 4 ส่วนที่ 2,3)

จากผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีส่วนสัมพันธ์ต่อกัน โดยการวิจัยพบว่าคณะกรรมการบริหาร ซึ่งมีส่วนร่วมในการพัฒนาระดับต่ำกว่าคณะกรรมการคนอื่น คณะกรรมการกลุ่มนี้ก็จะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำกว่าไปด้วย โดยผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการพัฒนาท้องถิ่นอย่างเห็นอัสระ จะเห็นว่าการพัฒนาท้องถิ่นต้องพึ่งพาเจ้าหน้าที่ของรัฐ และในค่านการเมืองมักจะเป็นผู้ที่ไม่เคยวิจารณ์การทำงานของรัฐบาล การเข้าประชุมก็จะได้ไม่ได้อะไรเห็นค่อที่ประชุม และยังพบว่าคณะกรรมการบริหารฯ ในกลุ่มนี้ 1 คน ไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์เลย

ดังนั้น การศึกษาวิจัยจึงตรงกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ โดยคณะกรรมการบริหารโครงการซึ่งเปรียบเสมือนผู้นำท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น โดยเป็นผู้ที่มีบทบาทในโครงการนี้ตั้งแต่การริเริ่มจัดทำโครงการ ดำเนินการตามโครงการที่ตั้งไว้ การติดตามผล และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นนี้ คณะกรรมการบริหารโครงการ

สามารถที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้โดยปราศจากความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และคณะกรรมการบริหารโครงการยังเป็นผู้ที่มีความเข้าใจทางการเมือง และมีส่วนร่วมทางการเมือง และยังพบความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการพัฒนากับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาต่ำกว่า ก็จะมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำกว่า

ข้อเสนอแนะ

นโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาชนบทมุ่งที่จะส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และมีส่วนร่วมในการเมือง การปกครอง ซึ่งจากการวิจัยนี้พบว่า ประสบความสำเร็จ แต่เป็นการประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากคณะกรรมการบริหารโครงการเหล่านี้ เปรียบเสมือนผู้นำของชุมชนซึ่งได้เข้ามามีส่วนร่วม แต่หากมีเพียงคนกลุ่มนี้กลุ่มเดียวที่มีความรู้ความสามารถเพียงลำพังก็อาจจะเป็นการผูกขาดอำนาจ และกลายเป็นการแบ่ง "กลุ่ม" ดังนั้นในการพัฒนานอกจากจะพัฒนาผู้นำแล้วยังต้องพัฒนาผู้ตาม เพื่อให้สามารถควบคุมหรือตรวจสอบผู้นำได้ เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปในแนวทางที่ท้องถิ่นต้องการ ซึ่งขอเสนอแนะแนวทางดังนี้

1. จากการศึกษาวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีส่วนสัมพันธ์กัน ดังนั้นจึงควรที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง เพื่อเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย
2. คณะกรรมการกองทุนพัฒนาชนบทระดับชาติ ควรจะได้มีการติดตามผลการดำเนินงานของกองทุนว่ามีผลเป็นประการใด หากมีผลลึกลับควรที่จะได้ส่งเสริมให้ขยายวงกว้างขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
3. การฝึกอบรมประชาชน โดยนำเทคนิคการพัฒนาชุมชน (Community Development Techniques) เข้ามาใช้โดยให้โครงการส่งเสริมให้ประชาชนโดยทั่วไปเข้าไปมีส่วนร่วมและรับรู้ในการบริหารโครงการต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยใช้วิธีการประชาธิปไตยในการวินิจฉัยตัดสินปัญหาต่าง ๆ กระตุ้นให้ประชาชนกระตือรือร้นที่จะใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการปกครอง เข้ามีส่วนได้ส่วนเสียและรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มและท้องถิ่นของตน
4. รีบเร่งวางโครงการพัฒนาพลเมืองในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตย

อย่างจริงจัง เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการปกครองแก่ประชาชน เพื่อปล้ำง
ความเคยชินของระบบการปกครองดั้งเดิม โดยเน้นหนักแก่ครูประถมศึกษาเป็นอันดับแรก
เพราะครูประถมศึกษาเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและถ่ายทอดการศึกษาให้แก่เด็กในชั้นมูลฐาน ฉะนั้น
ครูประถมศึกษาจึงต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ มีความสำนึก ความสนใจ ในการมี
ส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะ
ถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจทางการเมืองในขั้นพื้นฐานแก่เยาวชน

5. การอบรมเด็กทั้งในบ้านและโรงเรียน การสอนและหัดให้เด็กรู้จักแสดง
ความคิดเห็น รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ว่าผู้นั้นจะค้อยกว่า ไม่ว่าด้านวัยวุฒิ หรือ
คุณวุฒิ ถ้าเด็กมีปัญหาใด ๆ ก็ควรอธิบายข้อดี ข้อเสียของปัญหานั้น ๆ ให้เด็กเข้าใจ เพื่อ
ช่วยการตัดสินใจของเด็กให้ถูกต้องขึ้นไม่ไขว้ขังคับให้เด็กปฏิบัติตามครู

6. ควรจะมีการศึกษานอกห้องเรียน เพื่อปูพื้นฐานความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตย
แก่ประชาชน โดยการแลกเปลี่ยนแนวความคิดจากระบบสังคมเก่ามาสู่สังคมใหม่ เพื่อให้
ประชาชนได้รู้จักระบบการเมืองที่ดีขึ้น รู้จักการใช้เหตุผลหักล้างกันมากกว่าการเชื่อความ
ผู้ใหญ่นอก

นอกจากนั้นสื่อสารทางการเมืองยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการที่จะกระตุ้นให้
ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวชนบท ดังนั้นรัฐบาลจึงควรใช้สื่อนี้ให้เป็น
ประโยชน์ได้โดย

1. การสร้างที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นการถ่ายทอดข่าวสารและปู
พื้นฐานให้ประชาชนได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเมือง การปกครองมากขึ้น และเนื้อหาของ
ข่าวสารมีความมุ่งที่จะสร้างความสนับสนุนต่อรัฐบาลเพียงอย่างเดียว เนื้อหาของข่าวสารควร
มีส่วนเร้าให้ประชาชนเกิดความสนใจทางการเมือง ตระหนักถึงความเกี่ยวข้องและผล
กระทบจากการเมืองที่มีต่อชีวิตประจำวันและเห็นความสำคัญตลอดจนเชื่อมั่นว่าคนจะสามารถ
มีบทบาทต่อการตัดสินใจในระบบการเมือง

2. สื่อบุคคล ที่มีบทบาทสำคัญเช่นกัน ซึ่งบุคคลที่สำคัญจะเป็นที่เชื่อถือของชาวบ้าน
คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ดังนั้นการให้ความรู้แก่ชาวบ้านในด้านการพัฒนาและการมีส่วนร่วมทาง
การเมือง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งรัฐบาลควรสนับสนุนให้
เป็นแกนนำในการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ชาวบ้าน นอกจากนั้นข้าราชการก็เป็นผู้ที่

ชาวบ้านให้ความเชื่อถือ ดังนั้น การจัดประชุมชาวบ้าน การชี้แจงทำความเข้าใจกับชาวบ้านในด้านการเมือง การปกครอง จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และควรสนับสนุนการแสดงความคิดเห็นของชาวบ้านเพื่อเป็นการฝึกฝนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับพื้นฐาน

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอเน้นผลการสรุปการวิจัยว่า รัฐบาลประสบความสำเร็จในการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและมีส่วนร่วมในทางการเมือง การปกครอง แต่ความสำเร็จนี้จะขยายวงกว้างและยั่งยืนถาวรได้ก็ต้องมีการพัฒนาประชาชน ซึ่งขณะนี้ยังเป็นผู้ตามให้มีความรู้ ความเข้าใจในแนวทางเดียวกันด้วย เนื่องจากผู้นำท้องถิ่นไม่สามารถที่จะทำงานได้เพียงลำพัง และนอกจากนั้นยังเป็นการตรวจสอบการทำงานของผู้นำท้องถิ่นและ เป็นการสร้างทายาทเพื่อให้นโยบายนี้ยั่งยืนถาวรต่อไป.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย